

การปรับใช้วรรณกรรมสั้นไซเพื่อการสื่อความหมายการท่องเที่ยวไทย

Adaptive Using of Sin Sai Literature for Thai Tourism Interpretation

Wanida Onlamai

Sutsan Suttipisan

National Institute of Development Administration

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการปรับใช้วรรณกรรมสั้นไซเพื่อการสื่อความหมายการท่องเที่ยวของประเทศไทย โดยเริ่มทำการศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิจากการทบทวนวรรณกรรมเชิงวิเคราะห์ แล้วจึงศึกษาข้อมูลปฐมภูมิโดยใช้การสำรวจทางกายภาพของพื้นที่วิจัยซึ่งประกอบด้วย 5 ชุมชนคือ (1) ชุมชนบ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น (2) ชุมชนบ้านหัวหนอง ตำบลบ้านไผ่ อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น (3) ชุมชนบ้านวังคู ตำบลหนองเม็ก อำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น (4) ชุมชนบ้านดงบัง อำเภอนาดูน จังหวัดมหาสารคาม และ (5) ชุมชนบ้านหนองหมื่นถ่าน อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ดร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งเป็นคนในชุมชนของพื้นที่วิจัย โดยดำเนินการวิจัยช่วงเดือนสิงหาคม พ.ศ.2557 ถึงเดือนมกราคม พ.ศ.2558

ผลจากการวิจัยพบว่า ทั้ง 5 ชุมชนมีการปรับใช้วรรณกรรมสั้นไซเพื่อการสื่อความหมายการท่องเที่ยวในรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ รูปแบบเรื่องเล่า และ รูปแบบจิตรกรรมฝาผนัง โดยที่ยังมีปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้สืบทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาเกี่ยวกับวรรณกรรมสั้นไซ ยกเว้นชุมชนบ้านหนองหมื่นถ่าน นอกจากนั้นพบว่า ชุมชนบ้านสาวะธียังมีรูปแบบประเพณีท้องถิ่น และรูปแบบการแสดงประเพณีหมอลำ ส่วนชุมชนบ้านดงบังยังมีรูปแบบการการแสดงทั้งประเพณีหมอลำ และประเพณีหนังโป๊มท้าย

บทความวิจัยยังได้เสนอแนวทางการปรับใช้วรรณกรรมสั้นไซเพื่อการสื่อความหมายการท่องเที่ยวของประเทศไทยด้วย

คำสำคัญ : การสื่อความหมายการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วรรณกรรมสั้นไซ

Abstract

This research paper aims to study patterns of adaptive using of Sin Sai Literature for Thai tourism interpretation. The process of collecting data are following; First, reviewing the secondary information. Second, surveying the primary information from 5 selected communities in north-eastern part of Thailand. The communities are included; (1) Ban Sawathee Community, Amphoe Muang, Khon Kaen; (2) Ban Hua Nong community, Amphoe Banphai, Khonkaen; (3) Ban Wang Koon community, Amphoe Nongsonghong, Khonkaen; (4) Ban Dong Bung Community, Amphoe Nadoon, Maha Sarakham; and (5) Ban Nongmuenthan, Amphoe Artsamart, Roi-Et. Third, In-depth interviewing of key informants from the selected communities. The Duration of collecting information from August 2014 to January 2015

The research found similar patterns of adaptive use of Sin Sai Literature for Thai tourism interpretation, which are telling-story and mural painting. In most of the communities, except Ban Nongmuenthan Community, local scholars still present their local wisdom and knowledge through Sin Sai. In addition, local festivals and local dance performance (Mor Ram) were noticed in Ban Sawathee Community; while local puppet performance as Pramotai story were found in Ban Dong Bung Community.

Finally, the guidelines for adaptive using of Sin Sai Literature for Thai tourism interpretation are recommended.

Keywords : tourism interpretation, cultural tourism, Sin Sai literature

บทนำ

วรรณกรรมสินไซเป็นนิทานพื้นบ้านภาคอีสานของประเทศไทยรวมไปถึงตอนใต้ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) และบางส่วนของประเทศกัมพูชา ซึ่งมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของทั้งสองฝั่งแม่น้ำโขงตั้งแต่สมัยก่อนที่จะเกิดรัฐชาติ (Pimpakun Songwitand, Xaysamouth Champaouthoum, 2014)

ด้วยความโดดเด่นของภาษา เนื้อหา และสำนวนโวหาร มีคุณค่าทางการศึกษาด้วยเป็นการส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่ทำให้เกิดความเข้าใจอดีตที่สะสมผ่านเวลามาจนถึงปัจจุบันผ่านทางงานจิตรกรรมฝาผนัง ศิลปะการแสดง เป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบในปัจจุบัน (Pimpakun Songwitand, 2005) และมีคุณค่าทางสังคมที่สะท้อนออกมาในจารีต ขนบธรรมเนียม ประเพณีด้วยการแฝงหลักธรรมที่เสนอผ่านตัวละครได้อย่างลงตัว (Deesuankhok Chob, 2009) นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงบูรณภาพเชื่อมโยงของวัฒนธรรมในพื้นที่ของทั้งสามประเทศอีกด้วย

สินไซ เป็นเรื่องราวของการเดินทางของสามพี่น้องต่างมารดา คือ สินไซ สังข์ และสีโท ซึ่งเป็นการเดินทางเพื่อที่จะนำตัวพระนางสุมณฑาผู้ซึ่งเป็นอาภักย์มายังนครเบ็ญจาลโดยใจความสำคัญของเรื่องจะ

ว่าด้วยความกตัญญู กล้าหาญ เสียสละ และความสามัคคีของสามพี่น้องนี้ ผ่านการใช้สติปัญญา ไหวพริบ ในการคิดแก้ไขปัญหาการเอาตัวรอดและการต่อสู้กับสิ่งชั่วร้ายต่างๆ จนประสบผลสำเร็จ รวมถึงยังสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี พร้อมกับแฝงไปด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามากมาย ซึ่งถือเป็นเสน่ห์ที่สำคัญของวรรณกรรมสินไซ เรื่องราวมีหลายอรรถรส ทั้งความสนุกสนานทางโลก และคติธรรมทางธรรม

ดังจะเห็นได้ว่าวรรณกรรมสินไซเป็นวรรณกรรมที่มีร่องรอยทางวัฒนธรรมหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็น วรรณกรรม หนังสือนิทาน การแสดงละครหุ่นอีสานหนังประโมทัย และที่เห็นได้ชัดคือ ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งต้องอาศัยการสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อนักท่องเที่ยวได้รู้จักและเข้าใจวรรณกรรมสินไซมากยิ่งขึ้น มีความสนุกสนานและได้รับความรู้จากท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ตาม กระบวนการสื่อความหมายที่จะบรรลุเป้าหมายได้นั้น ต้องเกิดขึ้นจากความร่วมมือทั้งสองฝ่ายในการสร้างความเข้าใจให้ตรงกันการสื่อความหมายเพื่อการสงวนรักษาคุณค่าอันโดดเด่นดังกล่าวจึงควรเกิดจากความเข้าใจที่แท้จริงของคนในพื้นที่ จึงเป็นที่มาของงานวิจัยนี้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการปรับใช้วรรณกรรมสินไซเพื่อการสื่อความหมายการท่องเที่ยวของประเทศไทย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษารูปแบบการปรับใช้วรรณกรรมสินไซเพื่อการสื่อความหมายการท่องเที่ยวของประเทศไทย
2. เพื่อเสนอแนวทางการปรับใช้วรรณกรรมสินไซเพื่อการสื่อความหมายการท่องเที่ยวของประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก โดยเริ่มทำการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิจากการทบทวนวรรณกรรมเชิงวิเคราะห์ แล้วจึงศึกษาข้อมูลปฐมภูมิโดยใช้การสำรวจทางกายภาพของพื้นที่วิจัย ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งเป็นคนในชุมชนของพื้นที่วิจัยเป็นการเรียนรู้และเข้าถึงชุมชนด้วยการอ้างอิงต่อเนื่องปากต่อปาก หรือวิธีดำเนินการแบบ Snowball Sampling Technique โดยเริ่มเดินเข้าหาชุมชนและกลุ่มเป้าหมายแรกคือกลุ่มคนในชุมชนบ้านสาวะถี จังหวัดขอนแก่น โดยเริ่มที่ พระครูบุญชยากร เจ้าอาวาสวัดไชยศรี จากนั้นขอการอ้างอิงและขอคำแนะนำต่อไปและเก็บรวบรวมจนข้อมูลอิ่มตัว การรวบรวมข้อมูลเริ่มตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2557 ถึงเดือนมกราคม 2558

ประชากรและตัวอย่าง

1. ประชากร คือ ชุมชนในจังหวัดขอนแก่น จังหวัดมหาสารคาม และจังหวัดร้อยเอ็ด
2. กลุ่มตัวอย่าง คือ 5 ชุมชน ดังนี้ (1) ชุมชนบ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น (2) ชุมชนบ้านหัวหนอง ตำบลบ้านไผ่ อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น (3) ชุมชนบ้านวังคูณ ตำบลหนองเม็ก อำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น (4) ชุมชนบ้านดงบัง อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม และ (5) ชุมชนบ้านหนองหมื่นถ่าน อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด

เครื่องมือ

1. ศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิจากการทบทวนวรรณกรรมเชิงวิเคราะห์
2. ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิโดยใช้แบบสำรวจทางกายภาพ ร่วมกับแบบสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งเป็นคนในชุมชนของพื้นที่วิจัย ในประเด็นดังต่อไปนี้ (1) ข้อมูลทั่วไป (2) ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว (3) กิจกรรมประเพณีที่สำคัญ (4) การเดินทางเข้าถึง (5) รูปแบบการปรับใช้วรรณกรรมสินค้า (6) สถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบันของชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจและการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสื่อความหมายการท่องเที่ยวเพื่อเสนอแนวทางการปรับใช้วรรณกรรมสินค้าเพื่อการสื่อความหมายการท่องเที่ยวของประเทศไทยด้วย

ภาพที่ 1 แผนที่แสดงพื้นที่วิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยของแต่ละพื้นที่วิจัยสามารถสรุปเป็น 6 ประเด็น คือ (1) ข้อมูลทั่วไป (2) ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว (3) กิจกรรมประเพณีที่สำคัญ (4) การเดินทางเข้าถึง (5) รูปแบบการปรับใช้วรรณกรรม (6) สถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบันของชุมชน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ชุมชนบ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

1. ข้อมูลทั่วไป จากการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านสาวะถีมีร่องรอยของวรรณกรรมสิบสี่ที่สำคัญคือเรื่องเล่าในชุมชนและภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดไชยศรี โดยวัดไชยศรีสร้างขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2408 ปัจจุบันยังคงความงดงามของสถาปัตยกรรมไว้เป็นอย่างดี นอกจากวัดจะเป็นศูนย์รวมใจของชาวบ้านในชุมชนแล้วยังเป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาให้กับผู้สนใจในแง่มุมของศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านอีสาน ทั้งนี้ยังมีพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน ซึ่งสร้างขึ้นในปี พ.ศ.2546 โดยพระครูบุญชยากร (วสันต์ มหาบุญโญ) เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน

2. ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว จากการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านสาวะถีมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญคือ สิมหรือโบสถ์ และหีบแต้มหรือภาพจิตรกรรมฝาผนัง โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 สิมหรือโบสถ์ มีอายุเก่าแก่กว่า 100 ปี โดยสร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2408 เดิมเป็นอาคารแบบสิมอีสานโบราณ รูปทรงเดิมของโบสถ์เป็นแบบสิมอีสานโบราณ ฐานส่วนล่างและผนังก่ออิฐฉาบปูน ช่วงบนเป็นไม้หลังคาเป็นไม้มีปีกยื่น บานประตูหน้าต่างแกะสลัก ฝาผนังทั้งด้านนอกและด้านในมีหีบแต้ม ภายหลังได้ซ่อมเสริมผนังให้สูงขึ้นและทำหลังคาทรงไทย และเมื่อ พ.ศ. 2544 กรมศิลปากรได้จัดให้อยู่ในโครงการอนุรักษ์จิตรกรรมฝาผนังเร่งด่วนและประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ (Tourism Authority of Thailand (TAT) Khon Kaen Office, 2012)

2.2 หีบแต้มหรือภาพจิตรกรรมฝาผนัง ด้านนอกเป็นเนื้อหาของวรรณกรรมสิบสี่ทั้งหมด ส่วนด้านในเป็นเรื่องราวพุทธประวัติ สีที่ใช้เป็นสกุลสีครามทั้งหมด วาดเต็มผนัง ลักษณะการเขียนช่างเขียนภาพจะแทรกตรงที่มีพื้นที่ว่าง ไม่เรียงลำดับตามเนื้อเรื่องดังนั้นผู้ที่จ้ดูภาพเข้าใจจะต้องมีพื้นความรู้เกี่ยวกับนิทานพื้นบ้านสิบสี่ (Aekachonniyom Sumalee, 2005) เพราะนอกจากบางครั้งจะไม่วาดตามลำดับเรื่องราวแล้วบางที่ยังแปลงเรื่องใหม่สุดแต่ความนิยม แสดงถึงความรู้เชิงสร้างสรรค์ของช่างแต้มพื้นบ้านกันที่แสดงได้อย่างอิสระไม่มีกรอบหรือแบบแผนที่ต้องเคร่งครัดเหมือนงานช่างหลวง และปัจจุบันหีบแต้มวัดสนวนวาริพัฒนา มีส่วนที่เลือนรางเนื่องจากปูนเป็นเกลือ ทำให้ภาพเลือนรางจางไป โดยมีกรมศิลปากรเข้ามาดูแลบูรณะซ่อมแซม

3. กิจกรรมประเพณีสำคัญ จากการศึกษาพบว่าชุมชนบ้านหัวหนองมีประเพณีประจำปีของชุมชนตรงกับบุญเดือนสาม บุญข้าวจีหรือบุญเวส ของชาวอีสาน ซึ่งจะมีการทำบุญตักบาตรทั่วไปตามวิถีชาวอีสาน

4. การเดินทางเข้าถึง จากการศึกษาพบว่าชุมชนบ้านหัวหนองและวัดสนวนวาริพัฒนา ห่างจากตัวจังหวัดขอนแก่นประมาณ 60 กม.ใช้ทางหลวง 2 สู่อำเภอบ้านไผ่ ประมาณ 44 กม. เลี้ยวซ้ายไปตามทางหลวง 23 (บ้านไผ่-บรบือ) 10.5 กม. เลี้ยวซ้ายเข้าถนนแจ้งสนิทประมาณ 1.7 กม.ถนนเข้าถึงแหล่ง

ท่องเที่ยวมีสภาพไม่ค่อยดี และไม่มีรถประจำทางที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวโดยตรง

5. การปรับใช้วรรณกรรมศิลปะชุมชนบ้านหัวหนอง จากการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านหัวหนองมีการปรับใช้วรรณกรรมศิลปะเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในลักษณะคล้ายคลึงกับชุมชนบ้านสาวะถี กล่าวคือ มีการนำเรื่องเล่าจะวรรณกรรมศิลปะไปใช้เพื่อการสื่อความหมายกับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชม ภาพจิตรกรรมฝาผนัง แต่ยังไม่มีการนำไปปรับใช้ในกิจกรรมงานประเพณีเหมือนเช่นชุมชนบ้านสาวะถี โดยการจัดการด้านการท่องเที่ยวมีชมรมอาสาสมัครท้องถิ่นในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม เป็นศูนย์ประสานงานและเป็นเจ้าหน้าที่ให้ความรู้เรื่องวรรณกรรมศิลปะ ภาพจิตรกรรมฝาผนัง และต้อนรับนักท่องเที่ยวหากมีการแจ้งล่วงหน้า

6. สถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบัน จากการศึกษาพบว่า วัดสวนนงนารังพัฒนารามเป็นวัดที่มีภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องศิลปะที่เด่นชัดสวยงาม ภาพมีลักษณะที่แสดงให้เห็นลักษณะตัวละครเอกชัดเจน มีเครื่องแต่งกายโดยสวมเครื่องประดับต่างๆ มีอาวุธประจำกายไม่ว่าจะเป็นสังข์ ศิลปะ และสีโท ภาพปราสาทราชวังวาดขึ้นอย่างเรียบง่าย และมีอักษรไทยน้อยเขียนกำกับเรื่องราว บริเวณรอบๆ ล้อมมีความสะอาดร่มรื่น และเงียบสงบ ปัจจุบันนักเรียนจากโรงเรียนต่างๆให้ความสนใจเข้ามาทำกิจกรรมคัดลอกลายจากภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องศิลปะอย่างต่อเนื่อง มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาชมมาเสมอ โดยมาแบบส่วนตัวหรือเป็นกลุ่มเล็กๆ ประมาณ 3-5 คน ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนที่มีความสนใจเรื่องราวภาพจิตรกรรมฝาผนัง และนิทานพื้นบ้านศิลปะ (Maza, Somsak, 2014)

ชุมชนบ้านหัวหนอง ตำบลหัวหนอง อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดขอนแก่น

1. ข้อมูลทั่วไป ชุมชนบ้านวังคุณมีร่องรอยของวรรณกรรมศิลปะที่สำคัญคือ เรื่องเล่าในชุมชนและภาพจิตรกรรมฝาผนัง โดยวัดสระบัวแก้ว ตั้งอยู่ที่บ้านวังคุณ ตำบลหนองเม็ก อำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น เดิมเป็นสิมน้ำอ้อยที่หนองใต้ ต่อมาในสมัยพระครูวิบูลย์พัฒนานุยุต (หลวงปู่ฝู) เป็นเจ้าอาวาสได้สร้างสิมหลังนี้ขึ้น โดยนำรูปแบบมาจากสิมวัดบ้านยาง ตำบลบัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม และวัดสระบัวแก้ว ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาในปี พ.ศ. 2475

2. ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว จากการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านวังคุณมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญคือ สิมหรือโบสถ์ และอุโบสถ์หรือภาพจิตรกรรมฝาผนัง โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 สิมหรือโบสถ์ วัดสระบัวแก้ว สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2474 สมัยพระครูวิบูลย์ พัฒนานุยุต (ฝู) เป็นอาคารผนังก่ออิฐถือปูน ผนังด้านยาวมีทางเข้า-ออกทางเดียว มีขนาดเล็กตามลักษณะสิมอีสานทั่วไป เป็นสิมที่ขึงพื้นบ้านประยุกต์โดยช่างพื้นบ้านบริสุทธิ์สะท้อนความง่ายและสมถะ ตรงเชิงบันไดทางขึ้นสู่พระอุโบสถ ประดับด้วยประติมากรรมหงส์หมอบทั้งซ้ายขวาด้านหน้าทั้งสองมีรูปปั้นคนนั่งเหยียดเท้า สีของผนังประดับด้วยเครื่องทรงที่เป็นสีเหลืองหรือเหลืองจำปาแทนการใช้ทองคำเปลว ลักษณะพิเศษคือระเบียงแก้ว ซึ่งยกพื้นสูง 70 ซม บนฐานปัทม์ และเมื่อ พ.ศ. 2544 กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ (Tourism Authority of Thailand (TAT) Khon Kaen Office, 2012)

2.2 อุโบสถ์หรือภาพจิตรกรรมฝาผนัง วัดสระบัวแก้ว ใช้สีน้ำมันวาดบนผนังด้านในและ

ด้านนอก ด้วยสีวรรณะร้อนคือเหลืองและแสด เนื้อหาภาพด้านนอกเป็นเรื่องพระลัก พระราม ด้านในสีเป็นพุทธประวัติ และนิทานพื้นบ้านสินไซ stupam วัดสระบัวแก้ว ต่างจากที่อื่นคือ มีการใช้สีเทาหรือเส้นแบ่งภาพแบ่งเรื่อง ซึ่งเป็นแบบฉบับสมัยอยุธยา และรัตนโกสินทร์ Stupam สอดแทรกวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีอีสาน เช่น ประเพณี ฮุดทรง หรือสงน้ำพระภิกษุ การทำคลอดโดยหมอตำแยผู้ชาย ขบวนรื่นเริงป่าแคน การแต่งกายของหญิงสาว และมีภาพพระธาตุที่ได้รับอิทธิพลจากพระธาตุขามแก่น ศาสนสถานสำคัญของจังหวัดขอนแก่น ซึ่งปรากฏอยู่ทั้งภายในและภายนอกสิม มีอักษรตัวธรรม เขียนบรรยายภาพกำกับอยู่

3. กิจกรรมประเพณีที่สำคัญ จากการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านวังคุณมีประเพณีที่สำคัญตามวิถีชีวิต ชาวอีสานทั่วไปคือ งานบุญตามฮีต 12 ครอง 14 เช่น บุญแมวส บุญออกพรรษา บุญบั้งไฟ เป็นต้น

4. การเดินทางเข้าถึง จากขอนแก่น ใช้ทางหลวงหมายเลข 2 (มิตรภาพ) มุ่งสู่อำเภอพล ระยะทางประมาณ 75 กิโลเมตร แล้วเลี้ยวซ้ายเข้าสู่ทางหลวงหมายเลข 207 ไปยัง อำเภอหนองสองห้อง ประมาณ 17 กิโลเมตร ก็จะถึงบ้านวังคุณ แล้วเลี้ยวขวาเข้าไปประมาณ 1 กิโลเมตร ก็จะถึงวัดสระบัวแก้ว การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวมีถนนคอนกรีตดี แต่ไม่มีรถประจำทางที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวโดยตรง

5. การปรับใช้วรรณกรรมสินไซชุมชนบ้านวังคุณ จากการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านวังคุณมีการปรับใช้วรรณกรรมสินไซเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ การนำเรื่องเล่าวรรณกรรมสินไซที่มีอยู่ในชุมชนไปใช้ในการสื่อความหมายเพื่อการท่องเที่ยวชมภาพจิตรกรรมฝาผนัง โดยมีปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้สื่อความหมายซึ่งปัจจุบันโรงเรียนบ้านวังคุณโดยการนำของคุณครูละมัย มีการจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียนและวัดเพื่ออนุรักษ์ภาพจิตรกรรมฝาผนัง โดยการนำเด็กนักเรียนมาทำกิจกรรมบริเวณสิมเพื่อเรียนรู้เรื่องราววรรณกรรมจากภาพจิตรกรรมฝาผนัง และทำความสะอาดบริเวณรอบสิม รวมทั้งมีโครงการมัคคุเทศก์น้อยเพื่อสื่อความหมายการท่องเที่ยวชมstupam วัดสระบัวแก้ว

6. สถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบัน จากการศึกษาพบว่า วัดสระบัวแก้วมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าเยี่ยมชมประจำทุกวัน ลักษณะการมาเที่ยวทั้งแบบส่วนตัว และมาแบบหมู่คณะโดยรถบัสและบริษัททัวร์มีวิทยากรมาพร้อม คนส่วนใหญ่ที่มาชมภาพจิตรกรรมฝาผนังรู้จักจากทางอินเทอร์เน็ตเป็นทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ (Wiboon Sarakarn Provost, 2014) วัดมีความสงบ และค่อนข้างเงียบเนื่องจากมีพระจำพรรษาอยู่เพียง 3-4 รูปเท่านั้น ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่วัดสระบัวแก้วมีความสวยงาม โดดเด่นและค่อนข้างสมบูรณ์ ข้างสิมมีป้ายห้ามใช้แฟลชถ่ายรูป และมีสมุดเยี่ยมชมด้านหน้าทางเข้าสิม

ชุมชนบ้านวังคุณ ตำบลหนองเม็ก อำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น

1. ข้อมูลทั่วไป ชุมชนบ้านวังคุณมีร่องรอยของวรรณกรรมสินไซที่สำคัญคือ เรื่องเล่าในชุมชนและภาพจิตรกรรมฝาผนัง โดยวัดสระบัวแก้ว ตั้งอยู่ที่บ้านวังคุณ ตำบลหนองเม็ก อำเภอหนองสองห้อง จังหวัดขอนแก่น เดิมสิมเป็นสิมน้ำอยู่ที่หนองไต้ ต่อมาในสมัยพระครูวิบูลย์พัฒนานุยุต (หลวงปู่ฝู) เป็นเจ้าอาวาสได้สร้างสิมบกหลังนี้ขึ้น โดยนำรูปแบบมาจากสิมวัดบ้านยาง ตำบลบัวมาศ อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม และวัดสระบัวแก้ว ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาในปี พ.ศ. 2475

2. ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว จากการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านวังคุณมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่

สำคัญคือ สิมหรือโบสถ์ และรูปแต้มหรือภาพจิตรกรรมฝาผนัง โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 สิมหรือโบสถ์วัดโพธาราม ลักษณะเป็นอาคารก่ออิฐสอดินฉาบปูน ผนังก่อทึบ ทางขึ้นเป็นบันไดนาค หลังคามีลักษณะเป็นจั่วชั้นเดียว และเมื่อปี 2547 สิมได้รับการพิจารณารางวัลอาคารอนุรักษ์ดีเด่นจากสมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์ และได้จัดทำทะเบียนอาคารที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์

2.2 รูปแต้มหรือภาพจิตรกรรมฝาผนัง เนื้อหาประกอบด้วย ภาพพุทธประวัติ พระเวสสันดรชาดก พระมาลัย พระลักษมณ์ พระราม และที่สำคัญคือนิทานพื้นบ้านสินไซ เทคนิคการแต้มสีของวัดโพธารามคือ ใช้สีฝุ่นวรรณะเย็น ได้แก่ สีฟ้า สีคราม สีเขียว และสีขาว สะท้อนและสอดแทรกวิถีชีวิตของชาวอีสานในสมัยก่อนไม่ว่าจะเป็นการแต่งกาย ขนบธรรมเนียม ประเพณี เช่น งานบวช งานศพ งานแต่งงาน (Tourism Authority of Thailand (TAT) Khon Kaen Office, 2012)

3. กิจกรรมประเพณีที่สำคัญ จากการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านดงบังมีงานบุญประเพณีตามหลักฮีต 12 คอง 14 ของชาวอีสาน และที่น่าสนใจคือทุกงานบุญประเพณีจะมีการแสดงหนังประโมทัยเสมอ

4. การเดินทางเข้าถึง การเดินทางไปชุมชนบ้านดงบัง และวัดโพธาราม จากตัวเมืองมหาสารคามไปตามทางหลวงหมายเลข 2040 (มหาสารคาม-วาปีปทุม) และต่อด้วยทางหลวงหมายเลข 2045 เมื่อถึงแยกอำเภอนาดูนให้ตรงไปทางอำเภอยักษ์ภูมิพิสัยจนถึงบ้านดงบัง จากนั้นเลี้ยวขวาเข้าสู่บ้านดงบัง วัดโพธารามจะอยู่ด้านซ้าย รวมระยะทางจากตัวเมืองราว 69 กิโลเมตร โดยมีถนนเข้าถึงชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวมีสภาพดี ไม่มีรถประจำทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวโดยตรง แต่มีรถประจำทางผ่านหน้าชุมชน และสามารถเดินเข้ามาในชุมชนได้ระยะทางประมาณ 500 เมตร

5. การปรับใช้วรรณกรรมสินไซชุมชนบ้านดงบัง จากการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านดงบังมีการปรับใช้วรรณกรรมสินไซ โดยนำเรื่องเล่าจากวรรณกรรมสินไซมาใช้ในสื่อความหมายประกอบภาพจิตรกรรมฝาผนังให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวที่วัดโพธาราม โดยมีปราชญ์ชาวบ้าน คือคุณลุงสำลี คำมาก เป็นผู้นำชมและปัจจุบันทางวัดได้รับการสนับสนุนโครงการสืบทอดมรดกวัฒนธรรมจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ให้ถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมสินไซให้แก่เยาวชน และมีกิจกรรมทางวัฒนธรรมโดยการละเล่นเชิดหุ่นตะลุงอีสาน หรือหนังประโมทัย ปัจจุบันมีปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้กระบวนการทั้งหมดของการเชิดหนังประโมทัย ตั้งแต่การเรียนรู้เนื้อหาสาระสำคัญของวรรณกรรมสินไซ ลักษณะสำคัญของตัวละคร การแกะสลักหนังตัวละคร วิธีการเชิดหนัง และพากย์หนังประโมทัย ชุมชนบ้านดงบังมีคณะหนังประโมทัยชื่อว่า “คณะเพชรอีสาน” รับจ้างแสดงทั่วราชอาณาจักรในงานบุญต่างๆ เช่น งานบุญปีใหม่ งานทอดกฐิน งานบวชขนาด และงานขึ้นปีใหม่ และก็มีโครงการของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สนับสนุนงบประมาณในการฟื้นฟูจัดกิจกรรมเรียนรู้เพื่อสืบสานอนุรักษ์ รวมทั้งมีรายการโทรทัศน์ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมสนับสนุนและให้ความสนใจเข้ามาทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน เช่น รายการทุ่งแสงตะวัน รายการของช่องไทยพีบีเอส การจัดกิจกรรมส่วนใหญ่จัดที่วัดเป็นเพราะสะดวกและมีลานกว้าง มีกิจกรรมหลายอย่าง เช่น ศึกษาภาพจิตรกรรมฝาผนัง หัดเชิดหุ่นประโมทัย รวมถึงกิจกรรมสื่อความหมายเล่าเรื่องจากภาพจิตรกรรมฝาผนังเพื่อการท่องเที่ยว

6. สถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบัน จากการศึกษาพบว่า วัดโพธารามเป็นวัดที่มีความเงียบสงบ

ส่วนลิมมองเห็นได้ชัดเนื่องจากตั้งอยู่บริเวณทางเข้าวัด มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเยี่ยมชมภาพจิตรกรรมฝาผนังเป็นประจำ ส่วนใหญ่เป็นลักษณะเพื่อศึกษาเรียนรู้ทางด้านศิลปะ ลักษณะผู้ที่เข้ามาท่องเที่ยวจะศึกษาข้อมูลมาก่อน ส่วนลักษณะกิจกรรมของนักท่องเที่ยว จะเป็นการชมภาพจิตรกรรม และถ่ายรูปเป็นส่วนใหญ่ ถ้าเป็นการมาเที่ยวแบบกลุ่มใหญ่จะมีวิทยากรมาด้วย แต่ถ้าไม่มีวิทยากรก็สามารถติดต่อทางวัดให้ช่วยประสานกับประชาชนชาวบ้านได้ (Tavorn Potharuk, Provost, 2014)

ชุมชนบ้านหนองหมื่นถ่าน ตำบลหนองหมื่นถ่าน อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด

1. ข้อมูลทั่วไป ชุมชนบ้านหนองหมื่นถ่านมีร่องรอยวรรณกรรมสันไชที่สำคัญคือ เรื่องเล่าในชุมชนและภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดจักรวาลภูมิพินิจ โดยวัดจักรวาลภูมิพินิจตั้งอยู่ที่ชุมชนบ้านหนองหมื่นถ่าน ตำบลหนองหมื่นถ่าน อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด เดิมชื่อวัดคือ วัดหนองหมื่นถ่าน ตัวลิมสร้างด้วยปี พ.ศ. 2452 เป็นสถาปัตยกรรมแบบพื้นถิ่นอีสาน ภายใต้อิทธิพลศิลปะลาวและรัตนโกสินทร์ตอนต้น

2. ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว จากการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านดงบังมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญคือ ลิมหรือโบสถ์ และstup แต่่มหรือภาพจิตรกรรมฝาผนัง โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ลิมหรือโบสถ์วัดจักรวาลภูมิพินิจ มีลักษณะทางศิลปกรรมเป็นลิมแบบพื้นบ้านอีสาน ลิมทึบ ไม่มีหน้าต่าง รูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ผนังก่ออิฐถือปูน ตัวลิมมีเอกลักษณ์เฉพาะในการประดับตกแต่งอาคารด้วยช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ คันทวย และรั้งผึ้งที่แกะสลักด้วยไม้ เครื่องประกอบสถาปัตยกรรมทั้งหมดประดับด้วยกระจกเงาอย่างงดงาม โดยได้รับรางวัลอาคารอนุรักษ์ดีเด่นประจำปี 2543 จากสมาคมสถาปนิกสยาม (Tourism Authority of Thailand (TAT) Khon Kaen Office, 2012)

2.2 Stup แต่่มหรือภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดจักรวาลภูมิพินิจ เป็นศิลปะการวาดรูประบายสีที่ผนังลิมแบบลายเส้นพื้นบ้าน ด้านนอกเป็นเรื่องราวจากพุทธประวัติตอนมารผจญ ภาพนรกสวรรค์ และภาพพระพุทธเจ้าปลงเกศามีพระอินทร์มารับนำไปประดิษฐานยังจุฬามณี ด้านในลิมเป็นภาพจากรวรรณกรรมพื้นบ้านสันไช และภาพตัวมอมซึ่งเป็นสัตว์ในเทพนิยายรูปร่างคล้ายสิงห์ ปัจจุบันไม่ได้ใช้เป็นสถานที่ประกอบสังฆกรรมแต่ยังคงร่วมกับกรมศิลปากรอนุรักษ์ไว้

3. กิจกรรมประเพณีที่สำคัญ จากการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านหนองหมื่นถ่านมีประเพณีสำคัญคือ งานบุญใหญ่วันออกพรรษาจะมีปรากฏการณ์ที่เรียกว่า “ศิ่วรงกต” บริเวณกลางลานหญ้าวัด มีบุญเผาสในเดือนสี่ของทุกปีและบุญบั้งไฟ ในเดือนหกของทุกปี

4. การเดินทางเข้าถึง ชุมชนบ้านหนองหมื่นถ่านและวัดจักรวาลภูมิพินิจ สามารถเดินทางเข้าถึงโดยจากอำเภอเมือง เดินทางตามทางหลวงหมายเลข 2043 ถึงอำเภออาจสามารถ และเดินทางต่อไปอีก 10 กิโลเมตร แล้วเลี้ยวซ้ายเข้าทางบ้านหนองหมื่นถ่าน 2 กิโลเมตร ซึ่งมีถนนเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่ค่อนข้างดี แต่ไม่มีรถประจำทางที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวโดยตรง

5. การปรับใช้วรรณกรรมสันไช จากการศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านหนองหมื่นถ่านมีการปรับใช้วรรณกรรมสันไชเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ ภาพจิตรกรรมฝาผนังวัดจักรวาลภูมิพินิจ ปัจจุบันวัดจักรวาลภูมิพินิจไม่มีผู้ให้ความรู้หรือสื่อความหมายวรรณกรรมสันไชเพื่อนำนักท่องเที่ยวชมภาพจิตรกรรมฝาผนัง ส่วนลิมกรมศิลปากรเป็นผู้ดูแลและเมื่อสอบถามถึงการปรับใช้วรรณกรรมสันไชเพื่อการท่องเที่ยวพบว่า ปัจจุบันคนในชุมชนห่างวัดและไม่สนใจในวัฒนธรรม จะมีก็เพียงผู้เฒ่าผู้แก่อายุประมาณ

50 ปี ขึ้นไปเท่านั้นที่จะรู้จักนิทานสินไซ หมอลำสินไซ ประชาชนชาวบ้านที่รู้จักวรรณกรรมสินไซดีก็เสียชีวิตไปแล้ว ไม่มีคนสืบทอดต่อ และไม่มีผู้นำชมโดยส่วนใหญ่ผู้ที่มาเที่ยวชมจะรู้จักเรื่องราวเกี่ยวกับสินไซและภาพยนตร์ที่ดี ซึ่งศึกษาข้อมูลมาจากอินเทอร์เน็ต

6. สถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบัน จากการศึกษาพบว่า ปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวมาชมภาพจิตรกรรมฝาผนังเป็นประจำ ลักษณะมาแบบส่วนตัว 3-4 คน ส่วนใหญ่เป็นนักเรียน นักศึกษามีทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ รู้จักเรื่องราวเกี่ยวกับวรรณกรรมสินไซดีมีการศึกษาข้อมูลล่วงหน้ามาจากอินเทอร์เน็ต และจากการลงพื้นที่ยังพบว่า วัดจักรวาลภูมิพิณิจ มีความสงบเงียบมาก เนื่องจากมีพระจำพรรษาอยู่ 1-2 รูป สิมมีลักษณะสวยงามและไม่เหมือนที่ใดเนื่องจากหลังคามีลักษณะเป็นไม้แกะสลักภาพจิตรกรรมฝาผนังด้านนอกเป็นภาพพุทธประวัติและชาดก ส่วนด้านในเป็นภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องสินไซ เป็นตอของขวง ลักษณะสีสันทึบแตกต่างไปจากที่อื่นเนื่องจากการใช้สีแดง และสีเหลือง รวมทั้งสีดำ สิมด้านในถูกปิดล็อกไว้ จากการสอบถามพระครูพบว่าเหตุที่ต้องปิดเนื่องจากเคยมีคนร้ายมาขโมยพระพุทธรูปเก่าแก่ไป นักท่องเที่ยวหากเดินทางมาเที่ยวชมภาพจิตรกรรมฝาผนังจะต้องไปนิมนต์พระครูมาเปิดสิมให้ชมความงามของภาพจิตรกรรมฝาผนัง (Saman Smatito Provost, 2014)

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาสามารถสรุปภาพรวมของการปรับใช้วรรณกรรมสินไซทั้ง 5 ชุมชน ดังตารางที่ 1 โดยพบว่า ชุมชนมีการปรับใช้วรรณกรรมสินไซเพื่อสื่อความหมายการท่องเที่ยวคือ การนำเรื่องเล่าวรรณกรรมสินไซที่มีอยู่ในอดีตมาเล่าเรื่องประกอบการเที่ยวชมจิตรกรรมฝาผนัง (ธูปแต้ม) ที่ปรากฏตามวัด และมีบางชุมชนที่มีการปรับใช้ในด้านประเพณีและกิจกรรมทางวัฒนธรรม โดยชุมชนบ้านสาวะถี ปรับใช้วรรณกรรมสินไซในงานประเพณี ได้แก่ งานบุญข้าวจี่ (บุญเดือน 3) งานบุญเผาสุส และงานสงกรานต์ โดยในงานมีกิจกรรม เช่น กิจกรรมแสดงหมอลำเรื่องสินไซ กิจกรรมคัดลอกลายสินไซลงผ้าเผาสุส เป็นต้น และชุมชนบ้านดงบัง ปรับใช้วรรณกรรมสินไซในการเชิดหุ่นอีสาน (หนังประโมทัย) ซึ่งเป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่มีประชาชนชาวบ้านทำหน้าที่ในการสืบทอดความรู้ให้แก่เยาวชนในชุมชน และที่น่าสนใจคือจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญพบว่า ประชาชนชาวบ้านเป็นบุคคลสำคัญในการสืบทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมสินไซและเป็นผู้ปรับใช้วรรณกรรมสินไซเพื่อสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่มากยิ่งขึ้นจากเดิมที่เป็นการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม หรือเพื่อการศึกษาทางด้านศิลปวัฒนธรรมเพียงอย่างเดียว ปัจจุบันพบว่าการนำวรรณกรรมสินไซมาปรับใช้เพื่อการสื่อความหมายทางการท่องเที่ยวทำให้เกิดการท่องเที่ยวในวงกว้าง มีกลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปให้ความสนใจมากขึ้น เกิดบรรยากาศการท่องเที่ยวที่สนุกสนาน นักท่องเที่ยวได้รับความรู้เชิงลึกทั้งด้านประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรม วัฒนธรรมชุมชน ศิลปะ ประเพณี การเชื่อมโยงพื้นที่ท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนกลาง รวมถึงการท่องเที่ยวเชื่อมโยงความสัมพันธ์สองฝั่งโขง (ไทย-ลาว) ข้อสังเกตคือ ชุมชนบ้านหนองหมื่นถ่าน ปัจจุบันไม่มีประชาชนชาวบ้าน จึงมีข้อเสนอแนะควรจัดทำแผนการปรับใช้วรรณกรรมสินไซเพื่อการสื่อความหมายการท่องเที่ยว ควรมีการพัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว (Suangkatin, Pongpichan, 2015) โดยจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเชื่อมโยงระหว่าง 5 ชุมชน และแบ่งเส้นทางตามกิจกรรมการท่องเที่ยวของแต่ละชุมชน เช่น เส้นทางตามรอย

วรรณกรรมลิขไส เส้นทางการยอนรอยลิขไสสัมพัศวัฒนธรรมอีสาน หรือเส้นทางการทำบุญไหว้พระ-ชมหมอลำลิขไส เป็นต้น และควรคำนึงถึงข้อควรระมัดระวังในการปรับใช้วรรณกรรมลิขไสให้มาก เนื่องด้วยวรรณกรรมลิขไส เป็นมรดกแห่งชาติของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) และถือเป็นมรดกร่วมวัฒนธรรมสองฝั่งโขง การปรับใช้จึงต้องคำนึงถึงการรักษาความหมายและคุณค่าของวรรณกรรมลิขไส โดยเชิดชู ส่งเสริมทางบวกอย่างสร้างสรรค์

ตารางที่ 1 สรุปลภาพรวมของการปรับใช้วรรณกรรมลิขไสทั้ง 5 ชุมชน

ลำดับ	รายชื่อ	รูปแบบการปรับใช้วรรณกรรมลิขไส					ปราชญ์ชาวบ้าน	
		เรื่องเล่า	ภาพจิตรกรรมฝาผนัง	ประเพณีท้องถิ่น	การแสดงประเภทหมอลำ	การแสดงประเภทหนังประ	มี	ไม่มี
1	ชุมชนบ้านสาวะถี จังหวัดขอนแก่น	✓	✓	✓	✓	✗	✓	
2	ชุมชนบ้านหัวหนอง จังหวัดขอนแก่น	✓	✓	✗	✗	✗	✓	
3	ชุมชนบ้านวังคูณ จังหวัดขอนแก่น	✓	✓	✗	✗	✗	✓	
4	ชุมชนบ้านดงบัง จังหวัดมหาสารคาม	✓	✓	✗	✓	✓	✓	
5	ชุมชนบ้านหนองหมื่นถ่าน จังหวัดร้อยเอ็ด	✓	✓	✗	✗	✗		✓

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาสามารถสรุปข้อเสนอแนะแนวทางการปรับใช้วรรณกรรมลิขไสเพื่อการสื่อความหมายการท่องเที่ยวของประเทศไทย ดังนี้

1. จัดทำแผนพัฒนาชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยมีหน่วยงานภาครัฐองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาคเอกชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวและหน่วยงานด้านการศึกษาเป็นพี่เลี้ยงให้คำปรึกษา

2. จัดทำข้อมูลวรรณกรรมลิขไสเพื่อการท่องเที่ยวสำหรับบริษัททัวร์หรือผู้จัดโปรแกรมการท่องเที่ยว และคู่มือสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อการท่องเที่ยวด้วยตนเอง (Self-Guiding Booklet) และจัดโครงการอบรมมัคคุเทศก์หรือผู้สื่อความหมายท้องถิ่นรวมถึงวางแผน ออกแบบรูปแบบการสื่อความหมายการท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชน

3. จัดโครงการอบรมเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมสินไซให้กับเยาวชนของชุมชนทั้ง 5 ชุมชน และโครงการฟื้นฟูวรรณกรรมสินไซเพื่อการสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมเรื่องเล่าสินไซ หมอลำสินไซ หนังประมอทยสินไซ เป็นต้น

4. จัดทำนิทรรศการ พิพิธภัณฑ และจัดทำสื่อในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในหลากหลายรูปแบบ เช่น แผ่นพับประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว แผนที่ คู่มือการท่องเที่ยว คู่มือวรรณกรรมสินไซฉบับประชาชนที่เข้าใจได้ง่ายเพื่อให้เป็นแหล่งศึกษาความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมสินไซ

5. จัดเวทีเสวนา กิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับการปรับใช้วรรณกรรมสินไซเพื่อการท่องเที่ยวระหว่างชุมชนทั้ง 5 ชุมชน เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้ร่วมกัน รวมถึงจัดโครงการให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการการอนุรักษ์ ดูแล รักษาภาพจิตรกรรมฝาผนังโดยกรมศิลปากรร่วมกับชุมชน

6. จัดให้มีร้านเพื่อจำหน่ายของที่ระลึกหรือของฝากของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมสินไซ โดยมีหน่วยงานเข้าส่งเสริมการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำของที่ระลึกที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะชุมชน

References

- Aekachonniyom, Sumalee. (2009.) **Mural (Hoop Tem) InSim I-San Art along the Mekong** Issue 9 (September 2012 - August. 2013). 85 Bangkok : Matichon.
- Boonchayakorn, Provost. (2014, September 11). **Abbot of Wat Chai Si Khon Kaen Province.**
- Deesuankhok, Chob. (2009). **Folk Literature of Sin Sai.** (3rd Edition). Khon Kaen : Department of Education, Khon Kaen Municipality.
- Maza, Somsak. (2014, September 11). **President of Local Volunteers to Maintain the Cultural Heritage.**
- Pimpakun, Songwit. (2005). Local Student's Education Through Art Production Site. Under Populist Phenomenon. **Khon Kaen : Cultural Bureau Khon Kaen University.**
- Pimpakun, Songwitand Xaysamouth Champaouthoum. (2014). **Sinxay : Thai-Laos.** Khon Kaen : Khon Kaen University.
- Saman Smatito Provost. (2014, September 12). **Abbot of Wat Jakrawanphumpinij Roi Et Province.**
- Suangkatin, Pongpichan. (2015). The Development of Tourism and Activities of Village Tourism Heaven Dragon Lijiang Suphanburi Province. *Journal of Thai Hospitality and Tourism.* 10 th Year, No.1 (January-June) : 59-70.
- Tavorn Potharuk Provost. (2014, September 13). **Abbot of Wat Potharam. Maha Sarakham Province.**
- Tourism Authority of Thailand (TAT) Khon Kaen Office. (2012). Another should - not - miss travelling route while visiting mid Isan (Khon Kaen, Maha Sarakham, Roi Et, Kalasin). **Bangkok : Tourism Authority of Thailand.**

Wiboon Sarakarn Provost. (2014, September 10). **Abbot of Wat Sa Bua Kaeo. Khon Kaen Province.**